

Hæstaréttardómar.

Útgefandi: Hæstiréttur.

LXXVII. árgangur.

3. hefti.

1997

Fimmtudaginn 22. maí 1997.

Nr. 229/1996.

Bjarni Eyjólfsson

(Andri Árnason hrl.)

gegn

Íslenska ríkinu

(Guðrún Margrét Árnadóttir hrl.)

Fiskveiðibrot. Skaðabætur. Sératkvæði.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómaramarnir Garðar Gíslason og Arnljótur Björnsson og Stefán Már Stefánsson prófessor.

Áfrýjandi skaut málinu til Hæstaréttar með stefnu 10. júní 1996 og krefst þess, að stefndi verði dæmdur til að greiða 500.000 krónur ásamt dráttarvöxtum samkvæmt vaxtalögum nr. 25/1987 frá 7. apríl 1994. Áfrýjandi krefst málskostnaðar fyrir Hæstarétti, eins og málið væri ekki gjafsóknarmál, en honum var veitt gjafsókn fyrir Hæstarétti 7. maí 1997.

Stefndi krefst aðallega staðfestingar héraðsdóms og málskostnaðar fyrir Hæstarétti. Til vara krefst hann þess, að kröfur áfrýjanda verði lækkaðar og málskostnaður látinn falla niður.

I.

Áfrýjandi heldur því fram, að hann hafi verið handtekinn í skilningi laga nr. 19/1991 um meðferð opinberra mála.

Í skýrslu skipherra varðskipsins Týs segir, að 25. júní 1993 klukkan 10.12 hafi áfrýjandi komið um borð í varðskipið og honum verið tjáð, að möskvar bakborðspoka botnvörpu Kolbeinseyjar væru undir leyfilegri stærð. Þá hafi áfrýjanda verið tilkynnt, að skipunum yrði haldið til Eskifjarðar, þar sem málið yrði rannsakað nánar hjá sýslumanni. Klukkan 10.33 hafi áfrýjandi verið fluttur um borð í Kolbeinsey, sem hélt skömmu síðar áleiðis til Eskifjarðar. Varðskipsmenn, sem mældu botnvörpu Kolbeinseyjar, komu aftur um borð í

Tý klukkan 10.54. Að ósk áfrýjanda hafi honum verið leyft að sigla til Fáskrúðsfjarðar í stað þess að fara til Eskifjarðar, og hafi hann haldið skipi sínu þangað. Voru þá engir skipverja Týs um borð í togaranum. Samkvæmt dagbók Kolbeinseyjar kom skipið til Fáskrúðsfjarðar klukkan 15.45 25. júní 1993. Yfirheyrði lögreglan á Eskifirði tvo skipverja á Tý og áfrýjanda sama dag frá klukkan um 17.20 til tæplega 20.30.

Áfrýjandi skýrði frá því fyrir héraðsdómi, að hann hefði í umrætt sinn ekki neitað að fara til hafnar. Hann hefði síðan verið um borð í skipi sínu, þar til hann fór til yfirheyrslu hjá lögreglu, en lögreglumenn ekið sér frá skipi og til skips að lokinni skýrslutöku. Hann hefði og dvalist um borð, uns hann sótti dómþing á Eskifirði síðdegis 26. júní 1993 í opinberu máli, sem höfðað var á hendur honum vegna fiskveiðibrots. Fyrir héraðsdómi var áfrýjandi sérstaklega spurður um, hvort lögreglan hefði haft hann í haldi um borð í Kolbeinsey. Svaraði hann því neitandi, en taldi sig ekki hafa verið frjálсан „að fara neitt“. Þá var hann inntur eftir því, hvort hann hefði ekki mátt fara frá skipinu. Kvað hann sér ekki hafa verið bannað það.

Með skírskotun til þess, sem nú var rakið, verður fallist á með héraðsdómara, að áfrýjandi hafi ekki verið handtekinn vegna rannsóknar á atvikum þeim, sem leiddu til þess að hann var ákærður fyrir fiskveiðibrot. Hins vegar kemur til álita, hvort skilyrði séu til þess að dæma honum skaðabætur vegna „annarra aðgerða, sem hafa frelsisskerðingu í för með sér“, samkvæmt 176. gr., sbr. 175. gr. laga nr. 19/1991.

II.

Í 11. gr. reglugerðar nr. 38/1991 um möskvastærðir í togvörpum, möskvamæla og mæliaðferðir eru fyrirmæli um, hvernig eftirlitsmenn skuli haga mælingum á möskvastærð. Segir í 1. mgr. 11. gr., að eftirlitsmaður skuli stinga mæli inn í möskvann með handafli án þess að nota lóð eða aflmæli. Í 2. mgr. 11. gr. er mælt fyrir um aðferð, ef mæling samkvæmt 1. mgr. sýnir, að möskvar séu ekki í samræmi við gildandi reglur. Virðist í 2. mgr. einnig gert ráð fyrir, að notað sé handafl án aflmælis. Í 3. mgr. segir svo: „Mótmæli skipstjórinn niðurstöðu mælingar, sem fengin er skv. 2. mgr., og skal netið þá mælt að nýju. Við endurmælingu skal nota lóð eða aflmæli,

festan við stikuna, og ræður eftirlitsmaður, hvort notað er.“ Ekki er ágreiningur um, að varðskipsmenn notuðu í umrætt sinn aflmæli, en ekki handmæli, svo sem boðið er í greindu reglugerðarákvæði. Liggur því ekki fyrir staðfest handmæling á möskvastærð veiðarfæris þess, sem hér um ræðir.

Í héraðsdómi er rakið orðrétt niðurlag rökstuðnings Héraðsdóms Austurlands 11. október 1993 í refsímáli, sem höfðað var gegn áfrýjanda. Er álit þess dóms, sem skipaður var sérfróðum meðdómendum, að niðurstöður möskvamælinga með handmæli séu að jafnaði ónákvæmari en þegar aflmælir er notaður.

Löggildingarstofan prófaði í júlí 1993 annan mæla þeirra, sem skipverjar af Tý notuðu umrætt sinn. Fór prófun fram innanhúss í 21,4 stiga hita og við 44% rakastig. Niðurstaða Löggildingarstofunnar var 3,3% meðalskekkja. Skekkjumörk við mælingu möskva eru hins vegar 3,0% samkvæmt 10. gr. reglugerðar nr. 38/1991. Skekkja sú, sem fram kom á aflmælinum, var óveruleg.

Áfrýjandi reisir bótakröfu sína á XXI. kafla laga nr. 19/1991. Samkvæmt framansögðu gættu skipverjar af Tý ekki réttra aðferða, þegar þeir mældu möskva botnvörpu Kolbeinseyjar andstætt fyrirmælum 11. gr. reglugerðar nr. 38/1991. Þykir áfrýjandi því hafa sýnt fram á, að málsatvik hafi verið með þeim hætti, að bótaskilyrðum 176. gr. laga nr. 19/1991 sé fullnægt. Skaðabótaskylda vegna atvika, sem urðu tilefni þessa máls, verður hins vegar ekki felld á stefnda, nema einnig sé um að ræða skilyrði 175. gr. sömu laga.

Með áðurgreindum dómi Héraðsdóms Austurlands 11. október 1993 var áfrýjandi sýknaður með þeim rökum, að „alls ekki sé víst“, að veiðarfæri Kolbeinseyjar hafi verið ólögleg umrætt sinn. Niðurstöðum mælinga, sem skipverjar á Tý gerðu í beinu framhaldi þess, að botnvarpa Kolbeinseyjar var tekin um borð, og sýndu verulegt frávik frá lögleyfðri möskvastærð, hefur ekki verið hnekk. Verður ekki talið, að sýnt hafi verið fram á, að líklegra sé, að áfrýjandi sé saklaus en sekur af háttsemi þeirri, sem hann var ákærður fyrir, sbr. b-lið 1. mgr. 175. gr. laga nr. 19/1991. Þykja því ekki vera skilyrði til að fella skaðabótaskyldu á stefnda á grundvelli ákvæða XXI. kafla laga nr. 19/1991.

Með framangreindum athugasemdum og að öðru leyti með skírskotun til forsendna héraðsdóms verður hann staðfestur.

Rétt þykir, að málskostnaður fyrir Hæstarétti falli niður. Gjaf-sóknarkostnaður áfrýjanda fyrir Hæstarétti greiðist úr ríkissjóði, eins og greinir í dómsorði.

D ó m s o r ð :

Hinn áfrýjaði dómur skal vera óraskaður.

Málskostnaður fyrir Hæstarétti fellur niður.

Gjafsóknarkostnaður áfrýjanda, Bjarna Eyjólfssonar, fyrir Hæstarétti greiðist úr ríkissjóði, þar á meðal þóknun lögmanns hans fyrir flutning málsins fyrir Hæstarétti, 150.000 krónur.

S é r a t k v æ ð i

Stefáns Mús Stefánssonar
prófessors

Ég er samþykkur röksemdum meiri hluta dómsins, sem greindur er í kafla I. Að öðru leyti er atkvæði mitt svohljóðandi:

Upplýst er í málinu, að þrjár mælingar fóru fram samkvæmt 11. gr. reglugerðarinnar. Voru þær allar gerðar með aflmæli, þó að tek-ið sé sérstaklega fram í 1. mgr. greinarinnar, að hann skuli ekki not-aður. Ekki er ágreiningur um það, að aflmælir er nákvæmara tæki til mælinganna en handmælir. Engu að síður er ljóst af ákvæðinu, að fleiri mælingar fara ekki fram, ef í ljós kemur í fyrstu eða annarri mælingu, sem aðeins skulu gerðar með handmæli, að net sé í sam-ræmi við gildandi reglur. Ákvæði 3. mgr. 11. gr. gerir aðeins ráð fyrir þriðju mælingunni, ef mælingar í fyrstu eða annarri tilraun sýna, að net sé ekki í samræmi við gildandi reglur. Skal þriðja mæling gerð með lóði eða aflmæli, festum við stikuna, og ræður eftirlitsmaður, hvort notað er. Gildir þá sú mæling sem hin endanlega.

Af framangreindu leiðir, að handmælir er eina mælitækið, sem nota má við fyrstu og aðra mælingu. Önnur mælitæki verða ekki notuð, nema þeim skilyrðum sé fullnægt, sem fyrr er frá greint. Hér er því um að ræða kröfu um notkun tiltekinna sönnunargagna sem skilyrði þess, að unnt sé að staðreyna réttarbrott.

Áfrýjandi styður bótakröfu sína aðallega við almennar reglur skaðabótaréttarins og vísar „til hliðsjónar“ til XXI. kafla laga nr. 19/1991. Þar sem ætlað brott hans var ekki rannsakað með þeim hætti, sem lögboðinn var, gat sú rannsókn aldrei orðið réttmætur grund-

völlur frekari rannsóknar á málsatvikum og meðferðar málsins. Með hliðsjón af þessu eiga skilyrði bótaábyrgðar samkvæmt b-lið 1. mgr. 175. gr. laganna við í máli þessu.

Þar sem meiri hluti dómsins hefur komist að annarri niðurstöðu, er ekki ástæða til að fjalla um bótakröfur í máli þessu.

Dómur Héraðsdóms Reykjavíkur 20. mars 1996.

Mál þetta, sem dómtekið var 16. febrúar sl., er höfðað fyrir Héraðsdómi Reykjavíkur af Bjarna Eyjólfssyni, kt. 090856-2949, Sólbrekku 3, Húsavík, á hendur dómsmálaráðherra f. h. íslenska ríkisins með stefnu, birtri 5. apríl 1994.

Dómkröfur stefnanda eru þær, að stefnda verði gert að greiða sér miskabætur, að fjárhæð 500.000 kr., ásamt dráttarvöxtum skv. III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987. Þá krefst hann málskostnaðar að mati dómsins.

Dómkröfur stefnda eru þær aðallega, að hann verði sýknaður af kröfum stefnanda og tildæmdur málskostnaður úr hans hendi, til vara, að stefnukröfur verði lækkaðar og málskostnaður felldur niður.

Mál þetta var áður dæmt í héraði með dómi Héraðsdóms Reykjavíkur 17. mars 1995. Með dómi Hæstaréttar, upp kveðnum 12. september 1995, var sá dómur felldur úr gildi og öll meðferð málsins fyrir Héraðsdómi Reykjavíkur. Var málinu vísað heim í hérað til nýrrar meðferðar og dómsálagningar.

I.

Atvik máls og ágreiningsefni.

Að morgni föstudagsins 25. júní 1993 var togarinn Kolbeinsey, PH-10, að veiðum á Papagrunni, og var stefnandi skipstjóri. Varðskipið Týr var þar við eftirlit, og komu tveir varðskipsmenn um borð í Kolbeinsey og mældu möskvastærð í vörpu togarans. Þar sem niðurstöður úr þremur mælingum, sem þeir gerðu á bakborðsspena poka vörpunnar, sýndu möskva undir lágmarksstærð samkvæmt reglugerð nr. 38/1991, var stefnanda gert að sigla skipi sínu til lands. Var hann þar yfirheyrdur af lögreglu og síðan fyrir dómi, en ákæra gefin út á hendur honum laugardaginn 26. júní 1993.

Það var kl. 10.12 föstudaginn 25. júní 1993, sem stefnanda var gert að sigla skipi sínu til hafnar. Kl. 19.39 hófst yfirheyrsla yfir honum hjá lögreglunni á Eskifirði, og lauk henni kl. 20.28. Kl. 14.00 daginn eftir, laugardaginn 26. júní, var stefnandi síðan leiddur fyrir Héraðsdóm Austurlands og honum þar birt ákæra, dagsett sama dag.

Meðferð málsins fyrir Héraðsdómi Austurlands lauk með dómi, upp kveðnum 11. október 1993, þar sem stefnandi var sýknaður af kröfum ákæruvalds. Dóminum var eigi áfrýjað.

Í dóminum er lýst þeim mæliaðferðum, sem varðskipsmenn beittu, en

rétt er að taka fram, að heimil möskvastærð var 135 mm. Skýrsla skipherra er tekin upp orðrétt í dóminn, en þar segir m. a.:

„... Eftirtalдар mælingar voru gerðar á bb-poka vörpunnar: Fyrst voru mældir 20 möskvar, og reyndist meðalmöskvastærð vera 128,4 mm eða 4,9% undir leyfilegri stærð. Því næst voru mældir 2×20 möskvar, og reyndist þá meðalmöskvastærð 60 möskva 129,2 mm eða 4,3% undir leyfilegri stærð. Var nú skipstjóra togarans gerð grein fyrir rétti sínum, að hann ætti rétt á að mót-mæla mælingunum, og yrðu þá mældir 20 möskvar, og myndi þá meðaltal þeirra mælinga verða endanleg meðalmöskvastærð viðkomandi nets.

Kl. 9.32 óskaði skipstjóri eftir því að nýta sér þennan rétt. Voru þá mældir 20 möskvar, og reyndist meðalmöskvastærð þeirra 127,9 mm eða 5,3% undir leyfilegri stærð. Mælingarnar voru gerðar í samræmi við reglugerð nr. 38/1991, og voru þær allar gerðar á UTZON-aflmæli.“

Stefnandi og aðrir skipverjar gerðu athugasemdir við mæliaðferðir varðs-kipsmanna. Hafa þeir bent á, að ekki hafi verið rétt staðið að mælingunni og varðskipsmenn ekki tekið tillit til athugasemda þeirra.

Í niðurstöðu dóms Héraðsdóms Austurlands segir m. a. svo:

„Telja verður, að aðstæður séu ekki eins og best verði á kosið, þegar möskvastærð neta er mæld úti á sjó, og þegar mælt er með handmæli, séu niðurstöður slíkra mælinga allajafna ónákvæmari en þegar aflmælir er notaður. Hins vegar nota sjómenn handmæla við könnun á lögmæti veiðarfæra sinna, og eins og áður segir, eru ákvæði nefndrar reglugerðar á þá lund, að mæla skuli fyrst með handmæli, en ekki nota aflmæli, nema niðurstöður fyrstu mælinga gefi til kynna ólöglega möskvastærð. Telja verður því, að við mælingu netsins umrætt sinn hafi varðskipsmenn ekki beitt þeim aðferðum, sem skýrlega er mælt fyrir um í áður nefndri 11. gr. reglugerðarinnar. Þá er einnig ljóst skv. athugun Löggildingarstofunnar, að aflmælir sá, sem notaður var við verkið, er ekki rétt stilltur.

Prátt fyrir það að ekki hafi verið notaður aflmælir við mælingu matsmanns á möskvastærð, leiða niðurstöður mælinga hans og það, sem að framan er rakið, til þess, að álykta ber, að alls ekki sé víst, að veiðarfæri togarans Kolbeinseyjar, PH-10, hafi verið ólögleg umrætt sinn. Skal ákærði því sýknaður...“

Reglugerð sú, sem að framan er vitnað til, er nr. 38/1991 um möskvastærðir í togvörpum, möskvamæla og mæliaðferðir, út gefin 31. janúar 1991. Reglugerðin hefur, eftir að atvik þessa máls urðu, verið leyst af hólmi með reglugerð nr. 391/1993.

Í forsendum dómsins, sem að framan eru teknar upp, er vikið að því, að aflmælir sá, er varðskipsmenn notuðu, hafi verið rangt stilltur. Í bréfi Löggildingarstofunnar, dags. 6. september 1994, kemur fram, að UTZON-

átaksmælir hafi fyrst komið til prófunar árið 1987. Þá hafi frávik á honum mælst allt að 5/1000, en meðalfrávik verið 2,5/1000. Á þeim tíma hafi skekkja ekki mátt vera meiri en 2/1000, og því hafi mælirinn ekki verið löggiltur.

Með reglugerð nr. 511/1990 hafi verið skýrgreind vikmörk við möskvamælingar og þau leyfð 3% í heild. Á grundvelli þessa hafi átaksmælarnir verið löggiltir á prófunarstofu Löggildingarstofunnar 8. mars 1991.

Þá segir í bréfi Löggildingarstofunnar frá prófun á átaksmæli að fyrirlagi Héraðsdóms Austurlands vegna meðferðar áðurgreinds máls. Þá hafi frávik verið komið út fyrir hin leyfilegu 3% vikmörk, og því sé sá mælir ekki lengur nothæfur til möskvamælinga. Því hafi löggildingar UTZON-mæla verið afturkallaðar með bréfi til Landhelgisgæslunnar 26. október 1993.

Matsmaður, Steindór Björnsson netagerðarmaður, var kvaddur til við meðferð sakamálsins af Héraðsdómi Austurlands. Var honum falið að mæla möskvastærð í vörpu togarans. Með bréfi, dags. 29. júlí 1993, lýsir hann niðurstöðum sínum. Segir hann þar, að þar sem fyrsta mæling með handafli hafi verið innan leyfilegra skekkjumarka, hafi hann ekki gert mælingu með lóði. Meðalmöskvastærð skv. niðurstöðum hans var 134,6 mm og 134,35 mm. Hann bendir í bréfi sínu á það, sem sést af niðurstöðutölum hans, að mikill munur er á möskvunum innbyrðis.

Stefnandi krefst í máli þessu skaðabóta skv. XXI. kafla laga um meðferð opinberra mála nr. 19/1991. Þeim kröfum er andmælt af hálfu stefnda.

II.

Málsástæður og lagarök stefnanda.

Stefnandi lýsir því í stefnu, að hann hafi verið handtekinn kl. 10.12 að morgni 25. júní 1993, en þá var honum skipað að sigla skipi sínu til hafnar. Hann hafi verið leiddur fyrir dómara 28 stundum og 48 mínútum síðar. Þá hafi honum verið birt ákæra. Telur stefnandi, að handtakan hafi verið ólög-mæt. Heldur hann því jafnframt fram, að skylt hafi verið að leiða sig fyrir dómara innan 24 stunda.

Stefnandi styður mál sitt því, að mælingar varðskipsmanna hafi verið rangar. Hann rekur rekstur sakamálsins fyrir Héraðsdómi Austurlands og gerir grein fyrir málflutningi verjanda síns þar og niðurstöðu dómsins. Telur hann, að varðskipsmenn hafi beitt röngum mæliaðferðum og að aflmælir sá, er þeir notuðu, hafi verið rangur.

Kröfufjárhæð rökstyður stefnandi með því, að hann hafi sætt ólögmatrí handtöku og ákæru, og krefst miskabóta, að fjárhæð 500.000 kr., vegna óþæginda, umtals og álitshnekkis, sem sakarburður um landhelgisbrot hef-

ur í för með sér. Varðandi þessa kröfu sé litið til þeirra miklu hagsmuna, sem stefnandi sé í fyrirsvari fyrir, þ. e. skip og áhöfn, og þess álags og álits-hnekkis, sem handtaka þessi og síðar ákæra hafi í för með sér. Þá er litið til þess, hvernig staðið hafi verið að þessu af hálfu rannsóknaraðila, og þess, að mikill fréttaflutningur var af þessu máli, eins og fram komi af gögnum þess.

Kröfur um bætur vegna ólögmætrar handtöku styður stefnandi við ákvæði XXI. kafla laga nr. 91/1991 um meðferð opinberra mála. Kröfur um dráttarvexti styður stefnandi við reglur III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987. Kröfur um málskostnað styður stefnandi við 1. mgr. 130. gr. laga nr. 91/1991.

III.

Málsástæður og lagarök stefnda.

Stefndi telur, að hvorki skilyrðum 175. né 176. gr. laga nr. 19/1991 sé fullnægt, en skilyrðum beggja ákvæðanna þurfi að vera fullnægt, til að bótaréttur stofnist. Mælingar varðskipsmanna hafi grundvallað rökstuddan grun, er gefið hafi tilefni til þeirra aðgerða, sem gripið var til. Þeir hafi mælt þrisvar, og hver mæling um sig hafi bent til, að möskvar væru of þéttriðnir.

Þá telur stefndi, að ekki sé líklegra, að veiðarfæri togarans hafi verið lögleg umrætt sinn, en það sé skilyrði skv. 1. mgr. 175. gr. Slík ályktun verði ekki dregin af dómi Héraðsdóms Austurlands.

Við allar mælingar varðskipsmanna hafi verið notaður aflmælir á mælistiku, en samkvæmt 11. gr. reglugerðar nr. 38/1991 sé gert ráð fyrir, að aflmælir eða lóð sé ekki notað nema í þriðju og síðustu mælingu, þurfi að koma til hennar á annað borð. Engar athugasemdir eða mótmæli hafi komið fram gegn þeirri aðferð á vettvangi, og hafi hún því í reynd verið samþykkt. Þótt notaður hafi verið aflmælir á stikuna við fyrstu tvær mælingarnar í stað óskilgreinds handafls, leiði það ekki til þess, að niðurstöður þeirra mælinga verði við það rangar.

Allar þrjár mælingar varðskipsmanna hafi sýnt veruleg frávik frá heimilli möskvastærð samkvæmt reglugerðinni, og mest frávik hafi komið í ljós við þriðju mælingu. Stefndi telur, að sú skekkja, er prófun Löggingingarstofunnar hafi leitt í ljós, hafi verið óveruleg. Sé ekki sýnt, að hún hafi leitt til þess, að mælingin hafi verið röng, þó að lítillaga hafi vantað upp á átak mælisins á vörpuna. Telur stefndi líklegra, að stefnandi hafi verið sekur en saklaus af fiskveiðibroti, og kveðst styðja það mælingum varðskipsmanna, er gerðar hafi verið skömmu eftir, að varpan var dregin. Samkvæmt því komi b-liður 1. mgr. 175. gr. laga nr. 19/1991 í veg fyrir bótarétt stefnanda.

Þá gerir stefndi athugasemdir við þá matsgerð, er áður greinir, í fyrsta lagi, að matsmaðurinn sé ekki netagerðarmeistari, heldur hafi hann nýlega

lokið sveinsprófi. Þá sé lýsingu á framkvæmd skoðunarinnar áfátt. Ekki verði annað ráðið en hann hafi notað mælistiku með óskýrgreindu handafli. Skýrslan leiði ekki annað í ljós en að mikill munur hafi verið á möskvastærð og frávikin verið veruleg. Bendi það ekki til þess, að mælingar varðskipsmanna hafi verið rangar.

Mælingar varðskipsmanna hafi leitt í ljós veruleg frávik frá heimilli möskvastærð. Telur stefndi, að sú óverulega skekkja í átaki mælisins, sem komið hafi í ljós, hafi ekki getað leitt til þess, að varpan hafi ranglega mælst undir máli.

Loks heldur stefndi því fram, að bótaréttur skv. 176. gr. laga nr. 19/1991 geti eingöngu stofnast vegna tiltekinna þvingunarráðstafana í þágu rannsóknar opinbers máls, þ. e. handtöku, leitar, halds á munum, rannsóknar á heilsu manns, gæsluvarðhalds og annarra aðgerða, er hafi frelsisskerðingu í för með sér. Slíku hafi ekki verið beitt gagnvart stefnanda. Tafir frá veiðum hafi eingöngu komið til vegna nauðsynlegrar skýrslugjafar vitna og stefnanda sem grunaðs manns og síðar ákærðs. Sakaður maður eða þriðji maður geti ekki eignast bótakröfu skv. 176. gr. fyrir þá fyrirhöfn og hugsanlegt tekjutap, sem leiði af skýrslugjöf í þágu rannsóknar opinbers máls. Þótt sýknað sé af ákæru, leiði það ekki sjálfstætt til bótaskyldu.

Þá mótmælir stefndi því, að fjölmiðlaumfjöllun sé á sína ábyrgð.

Loks styður stefndi varakröfu sína um lækkun með því, að aðalkrafa stefnanda sé um of háar bætur.

IV.

Niðurstaða.

Samkvæmt niðurstöðu Héraðsdóms Austurlands var stefnandi sýknaður af ákæru um fiskveiðibrot, þar sem ekki var talið sannað, að veiðarfæri togarans Kolbeinseyjar, PH-10, hefðu verið ólögleg tiltekið sinn. Sú niðurstaða í refsímáli leiðir hins vegar ekki sjálfkrafa til þess, að stefnandi eigi rétt á bótum eða að allar aðgerðir varðskipsmanna og síðar handhafa ákærvalds og lögreglu verði taldar ólögmætar. Meta þarf sjálfstætt, hvort aðgerðir löggæslumanna voru lögmætar á þeim tíma, sem gripið var til þeirra, en það felst einkum í mati á því, hvort tilefni hafi verið til aðgerðanna og þá hvort þær voru innan marka þeirra heimilda, er löggæslumönnum eru veittar.

Fyrir liggur, með hvaða hætti varðskipsmenn stóðu að mælingum á möskvastærð á pokum botnvörpunnar tiltekið sinn. Í öll skiptin var notaður aflmælir, sem ætla verður, að sé nákvæmari mæling en þegar möskvastærð neta er mæld með handmæli úti á sjó. Er og gert ráð fyrir því, að við endurmælingu samkvæmt 3. mgr. 11. gr. reglugerðar nr. 38/1991 sé notað lóð eða aflmælir. Varðskipsmenn notuðu UTZON-aflmæla, sem áður er lýst, en

þeir höfðu verið löggiltir til þessara mælinga af Löggildingarstofunni, enda hafði skekkja þeirra verið innan þess ramma, er gildi um mælingar á möskvastærð skv. reglugerð nr. 511/1990. Stefnandi hefur ekki sannað, að varðskipsmenn hafi staðið rangt að mælingu tiltekið sinn.

Niðurstöður úr mælingunum vöktu grun um brot gegn ákvæðum reglugerðar nr. 38/1991, sbr. lög nr. 81/1976. Mælingarnar gerði þriðji stýrimaður á varðskipinu með þeim mæli, sem honum var lagður til, og fyrir Héraðsdómi Austurlands lýsti hann yfir því, að hann væri vanur mælingum sem þessum. Grunur varðskipsmanna var samkvæmt þessu rökstuddur og því í samræmi við starfsskyldur þeirra að skipa stefnanda að sigla skipi sínu til hafnar og halda áfram rannsókn á ætluðu broti hans. Síðari niðurstöður um skekkjur í átaki mælisins leiða ekki til þess, að aðgerðir varðskipsmanna verði taldar ólögmæt, en mælirinn hafði með réttu verið talinn í lagi. Þá hafa ekki verið lögð fram nein gögn um það, hvaða áhrif mismunandi átakskraftur hefur á niðurstöðu um mælingu möskvastærðar, en þeirra er ekki sérstök þörf í þessu máli.

Stefnandi var ekki á neinu stigi rannsóknar málsins handtekinn í skilningi laga nr. 19/1991. Löggæslumenn stjórnðu þó för hans í land og dvöl hans þar, og yfir honum vofði hótun um handtöku til að verða færður til yfirheyrslna og fyrir dóm. Ekki var skylt að leiða stefnanda fyrir dómara, svo sem handtekinn væri, en þó verður að líta svo á, að hugsanleg bótakrafa hans yrði reist á 176. gr. laga nr. 19/1991.

Aðgerðir varðskipsmanna og annarra löggæslumanna voru samkvæmt framansögðu eðlileg viðbrögð vegna þess rökstudda grunar, er vaknað hafði. Málsmeðferð var hagað í samræmi við lög og tilefni það, sem gefið var. Samkvæmt því verður ekki talið, að fullnægt sé skilyrðum 175. og 176. gr. laga nr. 19/1991 um bætur til handa stefnanda. Umfjöllun fjölmiðla um málið telst ekki vera grundvöllur bóta á hendur stefnda.

Stefndi verður því sýknaður af kröfum stefnanda. Eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður falli niður.

Eggert Óskarsson héraðsdómari kvað upp dóm þennan.

D ó m s o r ð:

Stefndi, dómsmálaráðherra f. h. íslenska ríkisins, á að vera sýkn af kröfum stefnanda, Bjarna Eyjólfssonar, í máli þessu.

Málskostnaður fellur niður.